

1957 szeptemberében a megtorlás jegyében kezdődött a tanév a nagykanizsai gimnáziumban. Szeptember 13-án váratlanul „örizetbe vették” az iskolához kapcsolódó fiúkollégium 12 tanulóját; közülük négy tanuló elengedtek, nyolc fiút letartóztattak, akik valamennyien a gimnázium IV. A osztályának tanulói voltak: Horváth András, Kosztricz Tamás, Kovács István, Kovács Sándor, Salamon József, Takács László, Tikik László, Tóth László „gyanúsítottak”. (1) Néhány nap múlva lefogták az 1956 őszén megalakult forradalmi diákszövetség vezetői közül Bittera Zoltánt és Pék Pált, akik ugyancsak a IV A diákjai voltak, majd Riechel Mária IV D osztályos tanuló, a diákszervezet gazdasági felelőse zárta a sort. Szeptember 18-án vették örizetbe Hules Béla tanárt, a diákszervezet tanár-elnökét.

Az esemény döbbenetet keltett, noha ekkor már az intézmény igazgatóját és két tanárát súlyos börtönbüntetésre ítélték (Gögös Ferenc igazgató 5 év, Rimay Béla tanár 8 év, Solty Jenő tanár 3 1/2 év!)

Két hónapig tartott a letartóztatottak kihallgatása, s az 1957. november 13-i dátummal jelölt vádirat így fogalmazott: „A terheltek elkövétték a népi demokratikus államrend megdöntésére irányult mozgalomban tevékeny részvétellel elkövetett bűntettet...” (2)

Vegyük sorba az eseményeket, nézzük, mi történt valójában!

A kollégista fiúk letartóztatásának fő oka egy „Csitt” névvel jelölt „titkos napló” volt. A napló ötletét Jókai: És mégis mozog a föld című regényéből ismert „Csittvári krónika” adta. A kis emlékkönyv terve az 1956 őszén lezajlott aggteleki osztálykiránduláson született. Bizalmas történetek, diáksínyek, tanár-csúfok számára tervezték, s erre egy közönséges, 40 lapos, négyzetrcsós kis füzetet vásároltak. 1956 októberében azonban súlyosabb témákat kínált, így őrizte meg a füzet azokat a gondolatokat, amelyek a forradalom lázas napjaiban foglalkoztatták a gyerekeket, de az írások túlnyomó részben a bukás utáni „konszolidáció” (megtorlás) megfélemlítő akcióit minősítették.

Az írásokat álnéven jegyezték. Széchenyi, Katona József, Balassi, Dobó, Hunyadi, Vörösmarty, Kisfaludy stb. Egyetlen meghökkenítő választás is előfordult: az egyik fiú a Hitler álnévet jelölte meg. Három cikket is írt a füzetbe, de ezek az írások elűntek onnan, így a szerzők ugyan bevitték a rendőrségre, de elengedték...

A lelkesedést és a reménykedést egyre inkább a kilátástalanság, egy ideig a dacos ellenállás, majd a reménytelenség váltja föl a napló tanúsága szerint. Néhány címet mutatja:

Emlékszünk Budapest! (Heine - Horváth András)

A magyar nép nem tört meg! (1 957. II. 1.) (Tolnai - Tikik László)

Kiss Gyula „elvtárs” beszéde (Széchenyi - Salamon József)

Részletek ebből az írásból: (3) (43. old.)

A naplóban olvasható írások igazolják, hogy tipikusan belső használatra, tehát egymás számára igyekeztek megőrizni a diákevek legizgalmasabb eseményeiből néhány szívbemarkoló pillanatot. Az írásokot soha senki nem olvasta, azokról nem tudott más, csak a napló „titkos társasága”. Éppen ezért elképesztő és durva ferdtéssel lehetett csak a lázítás és felforgatás bélyegét rákenni a naplóírókra. A „népköztársaság megdöntésére irányuló bűntettel” vádolni a diákokat ma képtelenségnek látszik, akkor azonban véres valóságként kellett a váddal szembenézőnk.

A letartóztatás másik okát rópcédulák készítésében és terjesztésében jelölte meg a rendőrhatalóság, ime egy részlet a Csitt lapjaiból:

„Elhatároztuk, hogy rópcédulákat készítünk. 50 db vignettát (címkét) vettünk, s ilyen szövegeket írunk rájuk: „Ruszkik haza!” aztán részleteket idéz-

Harkány László AZ 1956-OS DIÁKPER NAGYKANIZSÁN

tünk a Szózatból és a Himnuszról stb. Három társunkat, akik ugyan nem voltak kollégisták, de a gimnáziumban egy osztályba jártunk, letartóztatták, tetten érték őket terjesztés közben. (Dezső László, Balogh György, Kisdéri Antal) Mi elhatároztuk, hogy harcolunk kiszabadításukért. Két nap múlva ki is engedték őket.” (Théba - Takács László írása) (4)

A „rópcédulázás” másik fontos eseménye az 1956. december 9-re vasárnapra tervezett néma tüntetés előkészítése volt. A rópcédulák arra hívták föl a város lakosságát, hogy 9-én délután 3 és 4 óra között néptelenedjenek el a város utcáin, s így nyilvánítsák ki az emberek az „új rend” iránti ellenszenvüket. Ime egy dokumentum, egy eredeti rópcédula másolata: (5) (43. old.)

Az 1957. december 9-én, délután lezajlott néma tüntetést így örökíti meg a Csitt krónikása, Balassi: (6) (Az álnév Tóth Lászlót fedi) (43. old.)

A 8 kollégista fiú „bűnlajstroma” tehát a Csitt cikkeiből és a rópcédulázás vétkéből áll össze. A dokumentumok tanúsága szerint nincs olyan jogrend, amely ezekért a cselekedetekért több hónapos börtönnel sújtaná a vádlottakat. De hát 1957-ben nem bírósági ítélezkésről, hanem megtorlásról, konstruált perrel volt szó.

A letartóztatott diákok másik csoportját a forradalom idején megalakult diákönkormányzat (Diákszövetség) vezetői és a tanárvezető alkották. Sem a rendőrségi kihallgatás, sem a tárgyalás nem szolgált olyan tényekkel, amelyek alapján bűnösségük megállapítható lenne. Mégis hónapokig fogdában, majd börtönben tartották őket!

A rendőrségi kihallgatások általában éjszaka történtek. Egy-egy „gyanúsítottat” többször és többen is vallattak. A gyerekek a rabság körülményei között pillanatok alatt felnőtté váltak, s a jegyzőkönyvek tanúsága szerint „derekasan” szerepeltek. Magatartás taktikájuk: nincs mit mondani, mert néhány rópcédula írásán kívül nem követtek el semmit.

Ugyanez a bátor magatartás mutatkozik meg Hules Béla tanár véleményében, amelyet a kihallgatott diákok vallomásaival kapcsolatban fect. (7) (A jegyzőkönyvi másolat „minősége” önmagáért beszél) (43. old.)

A jegyzőkönyvek kérdéseiből jól kirajzolódik a kihallgatók előre kigondolt taktikája. Mindenekelőtt bűntudatot kelteni a gyerekekben, hogy írásaikkal a „nép államát” őrcsárolták, amely őket taníttatta. Végül odajutnak a jegyzőkönyvek, hogy az igazi bűnösök a tanárok, akik nem tudták a diákságot felvilágosítani, aztán nagy szerepe volt a SzER adásainak is a fiatalok félrevezetésében. Végül „belátatták” a „bűnösökkel”, hogy helytelenül cselekedtek.

A kihallgatások menetét erőteljesen motiválják azok a „környezettanulmányok” nevezett írások, amelyeket a gyerekek szüleiről készítettek a helyi hatóságok. Ezek többnyire inkább följelentésnek minősíthető írások, amelyek abban a helyzetben „életveszélyesnek” mi nősültek... (8) (43. old.)

A „Csitt” íróinak ügye igazában nem kapcsolódott a diákszövetség titkosságához. Bár tény, hogy mindnyájan egy osztályba jártak, az akkori IV. A tanulói voltak. (Egyetlen vádlott, Riechel Mária nem volt osztálytárs)

A Diákszövetség vezetőtanárát, Hules Bélát az

intézet diákjainak küldöttei választották meg, akárcsak Bittera Zoltán elnöki, Pék Pál titkári és Riechel Mária gazdasági felelősi megbízatása is így született. [Osztályonként 2-2 tanuló titkos szavazatából alakult ki a választási eredmény.]

A titkosságú tanuló közül Bittera Zoltánt kiváló emberi tulajdonságai mellett kiváló tanulmányi eredményei is jóssá tették a megbízatás teljesítésére. A számonkérés időszakában azonban a vád igyekezett őt olyan helyzetbe hozni, amely mindenben súlyos aggodalmat keltett. A városban „ismert titok” volt, hogy dr. Bittera Zoltán orvos 1951 nyarán, egy vasárnap reggel vonatra ült, hogy a családijához utazzék a Balatonra. A fősztálás alkalmával még látták, aztán nyomtalanul eltűnt. Az 50-es években előfordultak hasonló „rejtélyes” esetek, de a hatóságok igyekeztek leállítani a hozzátartozók érdeklődését. Most azt akarták bizonyítani, hogy ifj. Bittera Zoltán a vezetői tisztség vállalásával bosszúra készült. Természetesen ez a vád - akár a többi - sem „áll meg”...

Végül hosszú hónapok után megkapták a sorsuk jobbrafordulásában reménykedő börtönlakók a vádiratot, amely „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányult szervezkedéssel és egyéb bűntettekkel” vádolta őket.

1958. január 28-31-ig tartott zárt tárgyaláson hozta meg a megyei bíróság az ítéletet, amely megállapította, hogy „a terheltek elkövétték a népi demokratikus államrend megdöntésére irányult mozgalomban tevékeny részvétellel elkövetett bűntettet, ezért őket a megyei bíróság bírói megrovásra ítéli”. Hules Béla tanárt a vád alól felmentette,

A tárgyalás befejeztével ismét szabadok lettek a vádlottak. Mindnyájukat azzal bocsátották el, hogy folytathatják tanulmányaikat. Fél éves kiesés után is szerettek volna érettségizni a tanév végén. Az iskolába történő jelentkezésnél azonban megalázó meglepetés várta őket: valamennyi tanuló kicsapták az intézetből. A városból távoznok kellett, de az ország különböző helyein lehetővé vált, hogy befejezzék tanulmányaikat.

A 60-as évek derekától enyhülő diktatúra idején csaknem valamennyien egyetemet végeztek, de akik nem jutottak el ideig - mára bizonyították -, azok is méltó polgárai hazájunknak. Tudták és tudják, hogy nem a haza volt mostoha hozzájuk, egy vészterhes kor időleges áldozatai lettek,

E sorok írója sok-sok szállal kapcsolódik a történehez. Ez a megtépzott osztály volt a pályakezdő tanár első közössége, amelyre igyekezett minden birtokában lévő tudást, a benne szunnyadó szeretet mind-mind átörökíteni. Először eltávolították a tanárt az iskolából, aztán megritkították az osztályt, s sokan úgy éreztük, minden elveszett. Aztán rádöbbenünk, hogy itt kell élnünk! (Az eredeti osztályból egyetlen tanuló sem cserélt hazát.) Fölemeltük a fejünket, a fény felé fordítottuk a tekintetünket. Igaz, sokáig „másodrendű” polgárok voltunk, de aztán enyhült a lég, az élet zakatolt vagy száguldott, kinek-kinek a sorsa szerint.

Csodálatos érettségi találkozóinkon ma már a másutt végzetek is újra idetartozónak érzik magukat, s mindig az elsők között jelzik jöveteleiket. „Azok az idők” azonban mindig első számú témát jelentenek, s a szemek ilyenkor kicsit fényesebben ragyognak.

Jegyzetek:

1. Örízetbe vételi határozat (Hules Béla és fiatalokú társai ellen indított bűnügy iratai 1 1. oldal) Zeg. Megyei Levéltár
2. A vádiratról - 7. oldal (uo. 1 1. o.)
3. Részlet a „Csitt” című naplóból (1 1. o.)
4. Részlet a „Csitt” című naplóból (Théba = Takács László írása) 1 1. o.
5. Egy lefoglalt rópcédula (Zeg. Megyei Levéltár)
6. írás a „Csitt” lapjairól (Zeg. Megyei Levéltár)
7. Hules Béla tanár megjegyzése a vallomásokról (Zeg. Megyei Levéltár)
8. Környezettanulmány Kovács István szüleiről (11.o.)

"Hűség" elvadás" beszámoló

1957. II. 25-én este "a megye első pedagógusai" (a forrás szerint a "pártában") előadást tartott az okt. 23-ai eseményekről. Beszélésben ki akarták fejteni, a bizalmatlanságot, hogy a szabadságharc a győzelmek, feldöntések, a korszak, a rendszerváltozás ellenfele volt. Beszéltek a társaság munkájáról, közhírré, a szabadságharcra hazatérő végül Már amikorra bejött az elvárás, akkor kezdődött a munka. A beszélésben sok megemlékezést is tartottak.

Először is beszélt az "ellenforradalmi eseményekről", köztük arról, hogy megemlékezett a 7. egeri forradalmi kőszobor.

Az ellenforradalmi eseményekről a kőszobor - mondta.

Azok az események, melyek "ők" bizalmatlanságot keltettek.

Tegnap Holovics László a főosztály elnöke, a rendszerváltozás híveit az AVH elnöké.

Végül beszélt a rendszerváltozásról. Ha a beszámoló nem megy, azt tudja meg a teremtés. Ah, nem mondja rá az okt. 23-ai eseményekről, az ellenforradalmi, az egész az elvárásból.

Beszélt végül hazatérő eseményekről, a nagy nemzet ki az elvárásból.

Székelyi

Nagykánizsa dolgozói
Hasánap, dec. 9-én délután 3-4-ig csak az megyei, az nttára, aki a Kádár kormányra akar tartani.
Forradalmi Diákszövetség.

1956. december. 9. vasárnap.
Városunk fiába van orosz megszállás alatt mégis kimutatta szabadságszeretkét és szabadságharcot orosz csapatok elleni gyűlöletét. Ma délután 3-4 óra a város lakossága nem tüntetést rendezett a kormány és az orosz csapatok ellen. Szolidaritást vállalt a pesti nép mellett. A tüntetés alatt egyetlen bejelentés magyar karát nem volt látható az utcán. A tüntetés híres értesítések szerint spidiek voltak. A városi hangszórón keresztül különböző hangzókkal megajánlta a lakosságot. Beszéltek, ellenforradalmi és reakciós bandákot nevétek a munkásokat. 4 óra után a városi tömegforgalom lett. 45 óra körül a hangszórón keresztül bejelentették, hogy a "hatalmatlansági" nemek a kimenési tilalmat rendelték el a rendszerváltozással. A nép nem mondott, oroszok jöttek páncelautókkal, és egy diákot elfogtak, és a páncelautóba vitték. A nép beállította, a diák hírszerelő a Redversó alkalmat és kinyitott a kocsiból. Először a Könyv Részét, a volt MASZOLAJ miniszter egy orosz fiút olyan vadállathoz változott, hogy akár egy vad becsületének is a városigére vált volna. A Könyv nem ment el az utcánál. Végül az oroszok engedtek.

H. I. a s c h Béla terhelte kijelentette, hogy

1. Bitteres Zoltán valóságával az alábbiakban nem érték egyet: Rimsi Bélával a Diákszövetség gyűlésén való részvételében. A dec. 11-i sztrájkot kapcsolatos gyűlésen való részvételével, ezzel az állítással, hogy a letartoztatott diákok ügyében tárgyaltam volna a rendszerváltozás. Azzal, hogy december 19-án a Diákszövetség tárgyalt a sztrájkot kapcsolatosban. Azzal, hogy a Diákszövetség jegyzőkönyvét a kiváltás céljából megemlékeztem, hogy a Budapesti diákokat kiválasztottuk ki toborzás utján.

2. Pék Pál valóságával nem érték egyet az alábbiakkal: Azon állításával, hogy tudomásom lett volna a rópcésdiák képzéséről. Hogy rópcésdiák jelentek meg "Forradalmi Diákszövetség" aláírásával, hogy egy hétfői napon tartott az ifj. munkások közös sztrájkot tárgyaló értekezleten részt vettem, hogy a diákszövetség jegyzőkönyvét megemlékeztem.

3. Micheel Mária valóságából nem érték egyet az alábbiakkal: Azon állításával, hogy a megválasztott munkás Tanács ülésén részt vettem és erről beszámoltam. Hogy a szünet előtti napon tartott sztrájkot tárgyaló értekezleten részt vettem, hogy pestről röplapot hoztam és a pesti példa alapján annak terjesztésére buzdítottam a tanulókat. Hogy a rópcésdiák azért üzentve vett három tanulókat ügyetlenül, mint tettem szembe hár. Hogy Alekszandra Tanács tárgyaltam Budapestben. Hogy Budapestben 2 alkalommal jártam, ezzel a kijelentésével, amely Rimsi Béla szerepével kapcsolatos, ezzel az állításával, hogy az iskolában bevittem a "Vádolom a Vidéket" c. verset. Hogy a letartoztatott diákok kiadókat és érdeklődő sztrájkot indítványozok. Hogy december közepén tartott, hogy bár mely más gyűlésen a 3 napos sztrájkban való részt vételt indítványozom.

B. M. L. a t e n y e i j á r á s i r e n d ö r k e p i t é s y e d o g o.
T a r g y i z a t a i k i r o l a j r e n d ö r k e p e.

434 / 1957. sz.

T a r g y i z a t. K e v e s L a t r a n M a r a s z a m o n y e i l a k o s k ö r n y e z e t t a u l a n d i a n y a.

J á r á s i R e n d ö r k e p i t é s y e s z a m o k.
L a t a n y a.

M e g e z e t t e s z e m é l y a z e l l e m f e r r a d a l o m i d o k a l a t t a k ö z s e g e b e n a k t i v t e v é k e n y e s z e t f e l y e t t k i r e s z t v e t t a t ö b b i e l l e m f e r r a d a l m a r o k k a l m i n d e n o z y a s n e g e z e d l e s e g f e l v e n u l k e s e n, a c s i l e g z e k e l t a n t a t e s e b e n i l l e t t e l e v e r e s s e n, a k ö z s e g i t a n c s e l ö t t t e r t a n d ó e l l e m f e r r a d a l m i g y ü l e s e n s t b.

M e g e z e t t e s z e m é l y j e l e n t e n i s a N e p i d a n o k r a c i ó k a k e l l e n s e g e e s b u r k a l t a n u z s i t t a r e n d s z e r e l l e n, n e m j ó s z e m m e l n e z i e g y o z y s z e c i d i l t a m e g n e z e d l e s e t, v e g y g y ü l e s t.

A k ö z s e g b e c s ü l t e s l a k o s s a g a k ö r e b e n i s a r e n d s z e r ü n k e l l o n a s z ó g n e k v a n e l k ö m p o l v a. M a a k ö z s e g b e c s ü l t e s l a k o s s a g n a k i s a z e v l a m é n y e a f e n t i e s z e m é l y r ö l, h e z y ő b i r a t t a r á e r r e a f i a t, h e g y A l l a m r e n d i n k e l l e n t e r e t t e v é k e n y e s z e t f e j t e s z k i.